

Toni Milanović
Sveučilište u Zadru

KRIZA 1980-IH U JUGOSLAVIJI I MEĐUNARODNI POGLEDI

Raspad jugoslavenske državne zajednice i uspostava novih samostalnih i suverenih država tijekom proteklih godina bili su predmetom brojnih novinskih, političkih, publicističkih i znanstvenih raščlambi. U njima su razni autori pokušali baciti više svjetla na zbivanja koja su dovela ne samo do nestanka jedne i uspostave više novih država već i do tragičnog ratnog sukoba u kojemu je na desetke i stotine tisuća ljudi poginulo, ranjeno ili nestalo, a gotovo tri milijuna ljudi moralo izbjegli iz svojih domova pod prijetnjom ratnih osvajača. Kroz ovaj članak pokušat ću obuhvatiti sve probleme koji su “nagrizali” samu državu, nakon smrti njenog nedodirljivog vođe Josipa Broza Tita. Namjeravam objasniti ekonomsku situaciju u kojoj se našla Jugoslavija, kao i ulogu velikih sila u usmjeravanju državne politike.

Sve ove događaje pratila je politička nestabilnost u samoj zemlji, jer nije postojala osoba koja je mogla preuzeti ulogu Tita. Nedugo nakon njegove smrti, javit će se i problem Kosova, gdje je većinska albanska populacija željela što veću autonomiju unutar federacije. Postojeći problemi unutar države dovesti će do uspona srpskog nacionalizma, koji će eskalirati dolaskom Slobodana Miloševića na čelno mjesto KPJ Srbije. Europske revolucije s kraja 80-ih godina samo će ubrzati daljnje raspadanje Jugoslavije, što će svi- ma postati jasno nakon prvih višestranačkih izbora 1990.

EKONOMSKA NESTABILNOST

Iako se Jugoslavija našla pred teškom krizom još na Jedanaestom kongresu SKJ, održanom od 23. do 23. lipnja 1978., mnogi su delegati govorili o Jugoslaviji kao najuspješnijoj državi na svijetu, što je bilo čisto zavaravanje. Prema svemu sudeći, Josip Broz Tito bio je svjestan da stanje izmiče nadzoru, ali ga je teška bolest spriječila da ponudi nova rješenja. Nedodirljivi komunistički vođa J. Broz Tito umro je 4. svibnja 1980. Njegov prvi suradnik E. Kardelj umro je početkom 1979. Tako je u kratkom razdoblju Jugoslavija ostala bez dva vodeća političara. Njihova smrt bila je odlučan faktor u slomu Jugoslavije. Politika SAD 1980-ih prema Jugoslaviji počinje se mijenjati što je dovelo do destabilizacije unutar države. Unutarnja politička nestabilnost kao i utjecaji svjetske ekonomske krize bili su rezultat stanja u kojem se država nalazila. Najjasniji pokazatelji ozbiljne gospodarske krize bili su galopirajuća inflacija, veliki inozemni dug pogoršan naglim skokom vrijednosti dolara, kao i monetarna nelikvidnost, što je dovelo zemlju do ruba nemogućnosti vraćanja dugova, dakle do bankrota. Vanjski dug države 1980. izno-

sio je 18 bilijuna dolara.²⁴⁹ Uvedene su stroge mjere štednje, najviše energije, ali sve bez željenih učinaka. Ozbiljne reforme bile su spriječene zbog političkih i ideoloških razloga. Odgovorni su bježali od prave dijagnoze stanja, izbjegavali su priznati realnost. Tek 1981. osnovana je komisija pod vodstvom Sergeja Kraighera, predsjednika Predsjedništva SFRJ, u koju je pozvano oko 300 političara i znanstvenika da predlože rješenja. Komisija je 1983. objavila *Polazne osnove Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije*.²⁵⁰ Ova komisija konstatairala je sve poznato: visoku inflaciju, prekomjerno zaduživanje u inozemstvu, nenadzirane investicije, veću potrošnju od ostvarenog dohotka... Pozivala je na uvažavanje tržišta i odlučujuću ulogu radnika. Objavljivanjem programa ekonomske stabilizacije napokon se umjesto o “ozbiljnim teškoćama” počelo govoriti o gospodarskoj krizi. Rasprava je obnovila stare sporove između reformista i konzervativaca. Međutim, i dalje se govorilo da postoji gospodarska, ali ne i politička kriza, to jest da je “ekonomska situacija loša, ali je zato politička dobra”. Uspjeh se nije mjerio stvarnošću, nego pravno-političkim deklaracijama i intencijama njihovih kreatora.

POLITIČKA NESTABILNOST

Iako je i Dvanaesti kongres SKJ, koji je održan 1983., pokrenuo partijsku raspravu, program ekonomske stabilizacije ostao je mrtvo slovo na papiru. Kriza se rješavala na različite načine da bi se održala društvena stabilnost i socijalni mir, uglavnom reprogramiranjem ili odgađanjem otplate dugova te proizvodnjom novca ili primarnom emisijom. U tom smislu angažirali su se predsjednici vlada, koji su se, suprotno praksi u prethodnim razdobljima, brzo smjenjivali. Najprije je pokušano socijalizacijom dugova, tečajnom i kamatnom politikom i, već spomenutim, restrikcijama. Tu je politiku provodila Milka Planinc od 1982. do 1986. Nedostajalo je robe široke potrošnje – osobito benzina, kave, lijekova. Povećala se nezaposlenost – pogađajući najviše gradsku populaciju, mlade ljude i stanovnike manje razvijenih regija na jugu.²⁵¹ Njezina je vlada obilježila vrijeme “stezanja remena”, podjelom bonova stanovništvu kojima se nastojalo uvesti pravednu potrošnju u općoj nestašici. Dinar je postao bezvrijedan. Činjeni su kompromisi, gospodarsko stanje se pogoršavalo, i izbili su sukobi između republika, a poduzeća i republike štitili su svoje interese, čak ako je to značilo prekid proizvodnje i trgovine. Razvio se “gospodarski nacionalizam”, koji je rascjepkao jugoslavensko tržište.²⁵² Dodatno je stanje otežavalo neprestana smjena vodstva, porast neodgovornosti, nemogućnost dogovora oko jedinstvenog ekonomskog programa. Reforme koje je poduzela Milka Planinc zaustavljene su 1985., a u SKJ je prevladala struja koja je u tržišnom gospodarstvu vidjela uzrok nepovoljnog položaja nerazvijenih republika. Milka Planinc optuživana je da je politikom cijena prelijevala dohodak iz gospodarstava nerazvijenih i Srbije u Hrvatsku i Sloveniju. Od vlade je zahtijevano da nadzire primarnu raspodjelu i da uvede programiranu inflaciju. Milka Planinc podnijela je ostavku, a početkom 1986. na čelo vlade dolazi Branko Mikulić,

249 Kate Hudson, *Breaking the South Slav Dream: The Rise and Fall of Yugoslavia*, London, 2003, str. 58.

250 Hudson, str. 59.

251 National Security Archive, *Yugoslavia: An Approaching Crisis?*, Washington, 2009, str. 9.

252 Hudson, str. 63.

bosanski Hrvat.²⁵³ On pokušava od 1986. do 1988. državu izvući iz krize programiranom stabilizacijom. Kad je liberalizirao cijene, izložio se žestokom napadu srpske politike. Od njega su zahtijevali da administrativnom preraspodjelom dohotka očuva postojeće stanje između razvijenih i nerazvijenih. Mikulićeva vlada prva je u socijalističkoj vladi dala kolektivnu ostavku. Zamijenio ga je Ante Marković, gospodarstvenik i političar iz Hrvatske. Ubrzo su pokrenute nove reforme.

Ustavnim promjenama 1988. napuštene su glavne odredbe Ustava 1974. i ZUR-a 1976. o društvenim dogovorima i samoupravnim sporazumima kao glavnim regulativnim institutima gospodarskog života. Ante Marković namjeravao je uvesti ravnopravnost svih oblika vlasništva, a najviše određivanjem vlasnika društvene imovine, uvođenjem tržišta kapitala i rada umjesto dogovorene ekonomije, društvenog planiranja, kreditnog odnosa i monopola na radno mjesto.

U prvih šest mjeseci 1990. uspio je smanjiti troznamenastu inflaciju i inozemne dugove. Porasle su savezne rezerve i vrijednost dinara koji je stabiliziran. Počela je privatizacija i uvedena je tržišna ekonomija.²⁵⁴ Navedene reforme otvarale su put pluralizmu vlasništva, ali nisu predvidjele politički pluralizam. U listopadu 1990. pojavila se brojka od 1.9 milijuna radnika (od ukupno 2.7 milijuna) koji su ocijenjeni kao "višak".²⁵⁵ Njihov temelj činilo je uvjerenje da gospodarske reforme mogu riješiti političke i nacionalne probleme. No, u siječnju 1990., nakon dubokih podjela, SKJ se raspao. Osim toga, jugoslavensko tržište više nije djelovalo kao cjelina, štoviše već je počeo srpsko-slovenski gospodarski rat predvođen Miloševićevom agresivnom politikom. No, i gospodarstvo nije bilo pripremljeno za reforme. Jedan od pokazatelja stagnacije od 1980. do 1989. jest podatak da je Jugoslavija investirala u osnovna sredstva oko 150 milijardi dolara kapitala te povećala broj zaposlenih za 1 400 000 ljudi, a da je istodobno društveni proizvod povećala za manje od 10%. Dakle, učinkovitost investiranja bila je samo dva dolara rasta društvenog proizvoda na 100 dolara investicija.²⁵⁶

PITANJE KOSOVA

Vrijeme 80-ih obilježio je i nacionalni bunt albanske manjine na Kosovu 1981., koja je zahtijevala da Kosovo postane republika.²⁵⁷ To je pokrenulo do tada latentni srpski nacionalizam, i to unutar Saveza komunista Srbije. Glavna politička parola u demonstracijama, u kojima je sudjelovala uglavnom studentska i školska omladina, bila je "Kosovo-Republika". U Jugoslaviji je 1981. bilo oko 1.7 milijuna Albanaca, odnosno 7.7% jugoslavenskog stanovništva.²⁵⁸ Većina od ove brojke bila je koncentrirana na Kosovu, gdje su činili 85% stanovništva. Politika rukovodstva Kosova, koje se orijentiralo uglavnom na fondove federacije za razvoj, šireći među kadrovima i masama svijest o nedovoljnoj pomoći Jugoslavije. U tom duhu ono je uputilo protestno pismo Predsjedništvu SFRJ i

253 Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991 od zajedništva do razlaza*, Zagreb, 2006, str. 496.

254 Hudson, str. 61.

255 Hudson, str. 61.

256 Radelić, str. 497.

257 National Security Archive, str. 11.

258 Hudson, str. 64.

Predsjedništvu CK SKJ u kojemu je izražavalo nezadovoljstvo već postignutim dogovorom republika i pokrajina o društvenom planu za razdoblje od 1980. do 1985. "prijeteći" da će s protestom i nezadovoljstvom ići u javnost. Da bi se saniralo stanje na Kosovu, CK SKJ je naložio da se poduzeća iz Srbije i svih ostalih republika i SAP Vojvodine što više povezuju kako bi se Kosovo organski u što većoj mjeri integriralo brojnim vezama u stvaranju zajedničkog dohotka. Program sanacije političke kulture na Kosovu obuhvaća niz zadataka u području obrazovanja, kulture, razvojne politike...

U vladajućim krugovima pojavila se zabrinutost da Albanija ne bi eventualno primila pomoć od SSSR, te na taj način ugrozi ranjivi jugoslavenski bok.²⁵⁹

Događaji na Kosovu imali su još jedan važan aspekt: "otvorili" su i mogućnost da državno-centralističke snage ugroze jugoslavenski federalizam. Do toga nije došlo odmah zbog niza razloga. Dio srpskih komunista još je stajao na pozicijama federalizma. Na istim su pozicijama bila i rukovodstva i članstvo ostalih republika i pokrajine Vojvodine, jer su bili svjesni da bi dovođenje u pitanje autonomije SAP Kosovo, otvorilo političku krizu Jugoslavije s nedoglednim posljedicama. Inicijativu za ograničenje autonomije pokrajina pokrenulo je republičko rukovodstvo Srbije u proljeće 1981., neposredno nakon demonstracija. Sredinom 80-ih Kosovo postaje značajan fokus srpskih nacionalnih osjećaja.

U *Memorandumu Srpske akademije nauke i umetnosti* (SANU) iz listopada 1986. ističe se ljutnja zbog stanja u Republici. *Memorandum* je bio zapravo prvi nacionalni program nastao u socijalističkoj Jugoslaviji izvan Saveza komunista.²⁶⁰ Zbog stalnog albanskog pritiska nad srpskom manjinom na Kosovu, došlo je do velike emigracije Srba. Albanci su željeli stvoriti svoju etničku homogenost, ali su na ovaj način potaknuli srpske nacionalne osjećaje.

Već 1987. 60,000 kosovskih Srba potpisalo je peticiju, iznoseći činjenicu da je na Kosovu počinjen genocid nad Srbima.²⁶¹ *Memorandum* SANU-a je pozvao na reviziju ustava da bi Kosovo i Vojvodina ponovno postali sastavni dijelovi Srbije, a konfederalna načela izbačena iz ustava. Prema *Memorandumu* željela se uspostaviti jedinstvena Srbija koja će se nametnuti Jugoslaviji i upravljati njome. Ako to neće biti moguće, alternativa je bila povezivanje svih područja na kojima su živjeli Srbi, bez obzira na republičke granice, s dijelovima Hrvatske i s Bosnom i Hercegovinom, te izdvojeno krenuti svojim putem. Glavni problem koji je zaokupljao srpske krugove bilo je pitanje veta koje je Kosovo imalo u saveznoj vladi. U raspravama pojedinih članova CK SKJ Srbije teza o dezintegraciji bila je snažno podvučena. U tom smislu karakteristična je izjava Slobodana Miloševića da se treba izazvati i politička kriza da bi se došlo do jedinstva zemlje. Novim srpskim ustavom iz listopada 1990., ukinut je autonomni status pokrajina Vojvodine i Kosova, čime je Milošević ostvario svoj cilj.

259 National Security Archive, str. 11.

260 Hudson, str. 68.

261 Hudson, str. 68.

PREMA RASPADU

Nakon što su partijski vođe dugo negirali krizu, od 1983. upozoravali su i da se ne smije ponoviti poljski slučaj, gdje su izbili nemiri i uvedeno izvanredno stanje. Spomenuta Kraigherova komisija imala je snagu samo da predloži korekciju gospodarskog sustava, ali ne i da sugerira promjenu političkog sustava. Dvostruka polarizacija onemogućavala je bilo kakvu širu koaliciju, jer su uvijek bile najmanje tri struje protiv druge tri struje. Sraz centralista i autonomista te liberala i konzervativaca isprepletao se tako da nije uvijek bilo jasno razgraničenje među njima, pa je nerijetko među centralistima bilo liberala, a među autonomašima konzervativaca. Dezintegracija centra potakla je političke rasprave, ali istodobno je sprječavala pronalaženje novih rješenja. Skupština SFRJ nije mogla donijeti nijednu važnu odluku bez konsenzusa. Na kraju se to dogodilo i u Predsjedništvu SFRJ, dok se vlada bavila samo ekonomskim pitanjima.²⁶² Nakon suočavanja s gospodarskom krizom pokrenuta je stroga štednja, napose električne struje, nafte i svakodnevnih potrepština. Moskva nikada nije izgubila zanimanje za Jugoslaviju, usprkos slomu sovjetske dominacije 35 godina ranije.²⁶³ Međutim, reforme koje su poduzimale vlade Milke Planinc i Branka Mikulića nailazile su na otpor. Najjači je bio u Srbiji i među nerazvijenima. Oni su u tržišnom gospodarstvu vidjeli uzrok svog nepovoljnog položaja, a u politici cijena način kako se prelijevao njihov dohodak u Hrvatsku i Sloveniju. Insistirali su na tome da se administrativnom preraspodjelom dohotka zaštite nerazvijeni. U proteklih 10 godina SSSR i Jugoslavija uspostavili su uže veze na području trgovine, te su na taj način Sovjet imali i određene povlastice.²⁶⁴ Nerazvijeni nisu mogli izdržati slobodno tržište, pa su se zalagali za gospodarsku autarkiju. Zanimljivo je da su mnogi u inozemstvu vjerovali da postoji velika volja građana da sačuvaju Jugoslaviju i socijalizam. U svakom slučaju 80-ih su se zaredali prijedlozi za rješavanjem društvene krize. Težnje za centralizacijom podupirale su i zapadne zemlje, koje su preko Međunarodnog monetarnog fonda pokušavale izvući Jugoslaviju iz zaduženosti, jer su vjerovale da je krivac autarkija pojedinih republika i slaba centralna moć.

Jednom od pokazatelja jačanja centra uvođenje je glasovanja u Savjetu guvernera Narodne banke Jugoslavije (NBJ) sredinom 80-ih umjesto dotadašnjeg konsenzusa.²⁶⁵

Tada je NBJ postala ustanova preko koje su se zadovoljavale potrebe za saniranje gubitaka, financiranje uvoza i izvoza, zadovoljavanje vojnih potreba, razvoja i proračuna.

Slične težnje za centralizacijom bile su i ideje o zajedničkim obrazovnim programskim osnovama, o ujednačavanju velikih industrijskih sustava, poput pošte, željeznice i elektroenergetike. Slabljenje federacije združene partijske i nacionalističke snage u Srbiji su se osjetile dovoljno snažnima da pokušaju redefinirati federaciju. Međutim, strah od srpskog nacionalizma jačao je nacionalističke snage u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. Saveznom centru tradicionalno naklonjena Slovenija našla se potkraj 80-ih u situaciji da se nije zadovoljila samo najvećom kulturnom autonomijom među republikama, nego je postavila zahtjev i za osamostaljenjem. Može se reći da je Slovenija

262 Radelić, str. 580.

263 National Security Archive, str. 14.

264 National Security Archive, str. 15.

265 Radelić, str. 584.

preuzela vodstvo u otporu protiv centralizma, unitarizma i velikosrpsstva. Početkom 1989., SK Slovenije je kao prva komunistička stranka na vlasti dopustila višestranački sustav.²⁶⁶ Kao reakcija na stav autora SANU-a o potrebi potpune nacionalne i kulturalne cjelovitosti srpskog naroda, bez obzira na republike i pokrajine u kojima živi, oživio je otpor i u drugim republikama, pa i Hrvatskoj. Izvan uvida javnosti već su se starali temelji buduće hrvatske protukomunističke i protuvelikosrpske oporbe.

Uskoro će se pokazati da 80-ih nijedno političko vodstvo nije nadziralo JNA. Njezino djelovanje ovisilo je o odnosu snaga između generala, koji su nastupali više kao političari, nego kao vojnici.²⁶⁷ Postojale su dvije struje: projugoslavenska i prosrpska. Jugoslavensku integraciju pokušavaju ostvariti na najneprirodniji način: s pomoću JNA kao njezinim integratorom. Dakako, armijsko jugoslavenstvo, a u JNA su ogromnom većinom prevladavali Srbi, samo je produbljivalo strah i nacionalno ujedinjavanje u Hrvata, Makedonaca, Muslimana i Slovenaca.

HRVATSKA POSTAJE SUVERENA I SAMOSTALNA

SKJ konačno se raspao na svom Četrnaestom kongresu, održanom od 20. do 22. siječnja 1990. u Beogradu, nakon što su slovenska i hrvatska delegacija napustile Kongres.²⁶⁸ Republički savezi komunista nisu uspjeli zadržati vlast u Hrvatskoj, gdje su održani izbori u travnju, a ni u Sloveniji u ožujku 1990. Istu sudbinu doživjeli su i u Bosni i Hercegovini i Makedoniji u studenom i prosincu iste godine. Međutim, u Srbiji i Crnoj Gori na izborima u prosincu 1990. komunisti su pobijedili.²⁶⁹ Tako jedino u te dvije republike u nekadašnjem komunističkom dijelu Europe nije smijenjena vlast. Pod dojmom velikih previranja na istoku Europe i napetosti zbog velikosrpskih nastojanja početkom prosinca 1989. novoosnovane stranke i oporbene skupine prikupljale su potpise za peticiju kojom su zahtijevale raspisivanje slobodnih izbora. Na izborima u Hrvatskoj sudjelovao je veliki broj stranaka, a najjače su bile Hrvatska demokratska zajednica, na čelu s Franjom Tuđmanom, Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena, kako je glasilo novo ime reformirane stranke, predvođene Ivicom Račanom, i Hrvatska socijalno-liberalna stranka, predvođena Slavkom Goldsteinom i Draženom Budišom.²⁷⁰ Hrvatski sabor konstituiran je 30. svibnja 1990. Hrvatsko vodstvo nastavilo je kidati veze s prošlim sustavom i s Jugoslavijom. Na zasjedanju 25. srpnja 1990. usvojeni su amandmani na *Ustav* s kojima je promijenjeno ime iz Socijalistička Republika Hrvatska u Republika Hrvatska. Novi je višestranački Sabor 22. prosinca 1990. proglasio novi *Ustav* u kojem je izmijenjena sporna formulacija u kojoj su Srbi izdvojeni od ostalih manjina. U gospodarskom smislu Jugoslavija je prestala postojati u drugoj polovici 1990., kada su republike, napose Srbija, Slovenija i Hrvatska, svojim odlukama razbile jedinstveno jugoslavensko tržište, jedinstvo novčanog i deviznog sustava te ometale nesmetan protok platnog prometa. Između ostalog, imovina slovenskih i hrvatskih poduzeća proglašena je imovinom Srbije,

266 Hudson, str. 76.

267 Radelić, str. 589.

268 Hudson, str. 78.

269 Hudson, str. 79.

270 Radelić, str. 591.

a na uvoz robe iz tih dviju republika uvedene su carine. Sve ovo vodilo je do konačnog raskida, koji nažalost nije mogao proći bez krvoprolića. Na temelju referenduma Sabor Republike Hrvatske proglasio je 25. lipnja 1991., istog dana kao i Slovenija, *Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske*.

ZAKLJUČAK

U analizi gospodarskih odnosa u Jugoslaviji uvijek treba promatrati dva aspekta: problem razvoja i problem jednakosti. Neučinkovitost je dovela do stagnacije. Zato su nerazvijeni bili frustrirani što su zaostajali za razvijenim republikama, a razvijene republike bile se frustrirane zbog zaostajanja za razvijenim državama u susjedstvu. Čini se da se na pitanje o gospodarskom zaostajanju i iskorištavanju Hrvatske, kao i drugih republika, nikada neće naći zadovoljavajući odgovor. Upravo nepoznavanje, uvjetno rečeno, prave uvjetovanosti nastanka i održanja jugoslavenske države, prije svega zbog osjećaja ugroženosti njezinih dijelova i nerazumijevanja težnji tih istih dijelova, koji smisao zajedničke države vide isključivo u što boljoj iskoristivosti cjeline, bili su uzroci čuđenja i nerazumijevanja uzroka raspada Jugoslavije od međunarodne politike, i to baš u vrijeme učvršćenja općeg mira i demokracije te europskog ujedinjavanja. No, očito je razlaz bio potpuno usklađen gotovo sa zakonitim procesom u višenacionalnim državama na komunističkom istoku. Ono što je bila jugoslavenska posebnost, to je bio samo način razlaza. Za razliku od prijašnjih povoda, prvi su put povodi ratova potpuno “autentični” i “jugoslavenski”. Jugoslavenska je kriza nastala isključivo kao rezultat, ali i strateški cilj velikosrpske politike. Otjerati iz krnje Jugoslavije sve koji predstavljaju smetnju (Slovence i Sloveniju), a silom zadržati one od kojih se mogu koristiti njihova nacionalna i prirodna bogatstva (Hrvate i Hrvatsku) – to je bio dugoročni imperijalistički cilj velikosrpskih ideologa.

LITERATURA

- Hudson, Kate, *Breaking the South Slav Dream: The Rise and Fall of Yugoslavia*, Pluto Press, London, 2003.
- National Security Archive, *Yugoslavia: An Approaching Crisis?*, Proquest, Washington, 2009.
- Radelić, Zdenko, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991. od zajedništva do razlaza*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.

Toni Milanović:

THE YUGOSLAVIA CRISIS IN THE 1980S AND INTERNATIONAL VIEWS

Summary

When analyzing the economic relations in Yugoslavia one must always consider two aspects: the question of progress and the question of equality. Inefficiency brought to stagnation. This caused frustration among the less developed republics which were falling behind the developed ones, while the developed republics were frustrated because they were falling behind the neighbouring developed countries. It would seem that the issue of economic underdevelopment and exploitation of Croatia would never produce a satisfying answer.

We might say that international astonishment and lack of understanding for the breakup of Yugoslavia, especially in the time of increased world peace and democracy and consolidation of Europe, was caused by its lack of knowledge of the causes for creation and preservation of Yugoslavia, mainly the insecurity of its constituents and their tendencies to exploit the community as much as possible. But the breakup was entirely in concordance to the legal processes in the multinational countries in the communist East. What was so special about Yugoslavia was merely the nature of the breakup. Unlike before, the reasons for the war were entirely “authentic” and “Yugoslavian” for the first time.

The crisis in Yugoslavia was an exclusive result of the Greater Serbia ideology, but its goal as well. The long-term goal of the Great Serbia ideologists was to eliminate the unwanted nuisances (Slovenians and Slovenia) from the truncated Yugoslavia, and to keep by force the ones whose national and natural resources could be exploited (Croats and Croatia).